

seutuhallinto

JOENSUUN SEUDUN SEUTUKIRJASTON PERUSTAMISESITYS

**SEUTUKIRJASTO-
TYÖRYHMÄ**
2006-01-25

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	3
SEUTUKIRJASTON PERUSTAMISSOPIMUS	5
PERUSTELUT	9

LIITTEET**TALOUSLASKELMAT**

	SEUTUKIRJASTON BUDJETTI	taulukko I
	KUNTIEN MAKSUOSUUDET SEUTUKIRJASTOLLE	taulukko II
	KUNTIEN KIRJASTOKUSTANNUKSET	taulukko III
	KIINTEISTÖKUSTANNUKSET	taulukko IV
	LAINAUSPERUSTEINEN KUST. JAKO I	taulukko V
	LAINAUSPERUSTEINEN KUST. JAKO II	taulukko VI
Liite 1	JOENSUUN SEUTUKIRJASTON KIRJASTOVERKKO	
Liite 2	LUETTELO VIROISTA JA TOIMISTA	
Liite 3	KIRJASTOAUTOSELVITYS-TIIVISTELMÄ	
Liite 4	SUOMEN KIRJASTOSEURAN KANNANOTTO	
Liite 5	TRELLUM CONSULTING OY:n KIRJASTORAKENNUSTEN ARVOJEN MÄÄRITYS	
Liite 6	KIRJASTOKIINTEISTÖILLE MÄÄRITELLYT VUOKRAT	
Liite 7	KUVAUS KIRJASTOJEN PALVELUTASOSTA	
Liite 8	JYTY-KIRJASTOSELVITYS-TIIVISTELMÄ	

JOHDANTO

Seutukirjastoajatus heräsi Joensuun seudun yhteistyöryhmässä (JYTY) jo 1995 ja silloin perustettiin kirjastopalvelutyöryhmä pohtimaan yhteistyömuotoja. Samana vuonna kirjastonjohtaja Laila Kontkanen, kirjastonjohtaja Kaisu Kärnä ja kirjastotoimen johtaja Maire Nuutinen laativat lyhyen selvityksen Jyty-kirjastojen yhteistyöstä. Selvityksen jälkeen seudun kirjastojen johtajat ottivat hallinnollisesti yhteiseen kirjastoon kielteisen kannan ja näkivät, että sen kautta ei voida saavuttaa merkittäviä etuja.

Seutukirjastoajatus nousi esille uudelleen 2000-luvun alussa. JYTY:n sivistystyöryhmä päätti, että selvitetään uudelleen seutukirjaston perustamismahdollisuudet ja selvitysmieheksi valittiin kirjastonjohtaja Kaisu Kärnä Pyhäselästä. *Väliraportti seutukirjastoselvityksestä Joensuun alueella* valmistui joulukuussa 2003 ja *Raportti 2* kesäkuussa 2004. Lisäksi kirjastoautonkuljettaja Pekka Toivanen selvitti alustavasti kirjastoautoyhteistyötä seudulla osana väliraporttia. Toivasen raportti *Selvitys kirjastoauto toiminnan yhteistyömahdollisuuksista Joensuun seutukunnalla ja sen lähialueilla* valmistui 31.8.2005.

Kärnän raporteissa seutukirjaston edut ja haitat on selvitetty. Kärnä on esitellyt erilaisia hallinnollisia malleja seutukirjastolle. Kirjastojen johtajat näkivät yhteiseksi visiokseen yhteisen, yhteisesti sovittuja arvoja noudattavan, itsenäisten kirjastojen yhteenliittymän vuoteen 2008 mennessä.

Seutuhallitus asetti 22.3.2005 työryhmän laatimaan seutukirjaston perustamista koskevan sopimuksen ja siihen liittyvät laskelmat. Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin koulutoimenjohtaja Markku Aho Enosta ja muiksi jäseniksi kulttuurijohtaja Ann-Mari Karvinen Joensuusta, kirjastonjohtaja Kaisu Kärnä Pyhäselästä, sivistysjohtaja Laila Mäkelä Liperistä, kirjastotoimen johtaja Rebekka Pilppula Joensuusta ja kehittämisspällikkö Juhani Rouvinen seutuhallinnosta. Karvinen jäi virkavapaalle 1.10.2005 ja hänen sijaisenaan työryhmässä on ollut nuorisajohtaja Jouni Erola Joensuusta. Rebekka Pilppula on toiminut työryhmän sihteerinä, jossa ominaisuudessaan hän on kantanut päävastuun tarvittavan tiedon hankinnasta ja muokkaamisesta.

Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran toukokuussa ja on pitänyt sen jälkeen kokouksia noin kerran kuussa. Elokuussa 2005 työryhmä laati siihenastisen työnsä perusteella väliraportin ja se esiteltiin keskustelu- ja tiedotustilaisuudessa 23.8.2005. Väliraporttia esiteltiin myös kirjastoasioista päättävissä lautakunnissa seudulla. Seudun kirjastojen johtajat ovat kokouksissaan syksyn aikana käsitelleet seutukirjastoa ja pohtineet seutukirjaston toteuttamiseen liittyviä käytännön asioita hyvinkin perusteellisesti.

Työryhmä on neuvotellut tarvittaessa myös eri alojen edustajien kanssa. Joensuun kaupungin useat asiantuntijat ovat kommentoineet työryhmän työtä ja auttaneet sopimuksen ja laskelmien teossa.

Työryhmä esittää perustettavaksi 1.1.2007 lukien Joensuun Seudun seitsemän kunnan Enon, Joensuun, Kontiolahden, Liperin, Outokummun, Polvijärven ja Pyhäselän yhteisen kirjastotoimen, Joensuun Seutukirjaston, jonka ylläpitäjänä ja hallinnoijana toimisi Joensuun kaupunki.

Työryhmä perustelee esitystään kirjastojen pitkälle viedyllä yhteistyöllä, jolle yhteinen hallinto on luonteva jatko. Asiakkaat ovat jo valinneet seutukirjaston käyttämällä kirjasto- ja tietopalveluja yli kuntarajojen. Kirjastoalan henkilöstön saatavuus pieniin yksikköihin on nykyisin heikkoa. Henkilöstö on nähnyt seutukirjaston etuina muun muassa mahdollisuuden ammatilliseen kouluttautumiseen ja erikoistumiseen.

Yhteistyökuntien nykyinen kirjastohenkilöstö siirtyisi Joensuun kaupungin palvelukseen. Seutukirjaston palveluksessa tulisi olemaan noin 90 henkilöä. Kiinteä omaisuus jäisi kuntien omistukseen eikä seutukirjasto maksaisi niistä vuokraa kunnille. Irtaimisto siirtyisi seutukirjastolle korvauksetta. Toiminnallisten nettokustannusten jakoperusteena olisi kuntien väestöpohja. Kuntakohtaiset valtionosuudet tulisivat lain mukaan edelleen kunnille. Seutukirjaston budjetti olisi noin 4,2 milj. euroa, minkä lisäksi kirjastotoimen kustannuksiin kuuluisi yhteensä noin 1,4 milj. euron kiinteistökustannukset, joista kukin kunta kuitenkin vastaisi alueensa kiinteistöjen osalta itsenäisesti.

Työryhmä on keskustellut kokouksissaan perusteellisesti seutukirjaston merkityksestä kirjasto- ja tietopalveluille - on yritetty nähdä tulevaisuuteen, jossa seutukirjasto on mukana ja myös ilman seutukirjastoa. Vastaavankaltaista seutukirjastoa ei ole toteutettu missään päin Suomea, joten työryhmällä ei ole ollut valmista mallia. Joensuun seutukirjaston perustaminen tulee olemaan uraauurtava ratkaisu. Seutukirjaston valmistelu on herättänyt suurta mielenkiintoa kirjastokentällä.

Työryhmä jättää esityksensä Joensuun Seudun seutuhallitukselle ja seudun kunnille päätettäväksi

Joensuussa 25 . päivänä tammikuuta 2006

Markku Aho, puheenjohtaja

Jouni Erola

Kaisu Kärnä

Laila Mäkelä

Rebekka Pilppula

Juhani Rouvinen

JOENSUUN SEUTUKIRJASTON PERUSTAMISSOPIMUS

1. Sopimuksen tarkoitus

Joensuun seutukirjaston – Pohjois-Karjalan maakuntakirjaston (myöhemmin käytetään nimitystä seutukirjasto) tehtävänä on järjestää sopimuskuntien puolesta kirjastolain (904/1998) mukaista toimintaa. Seutukirjasto vastaa yhdessä sopimuskuntien kanssa kirjasto- ja tietopalvelutoimintojen kehittämisestä toiminta-alueellaan.

Sopimuksen tarkoituksena on toteuttaa kuntalain 10. luvussa (76 § 2. mom.) määriteltyä kuntien yhteistoimintaa siten, että tässä mainitun tehtävän hoitaa Joensuun kaupunki muiden sopijakuntien puolesta. Toiminnassa on kysymys kirjastolain 3 §:n 2 momentin mukaisesta kuntien yhteistyöstä.

Osapuolet sitoutuvat tällä sopimuksella kehittämään alueen kirjasto- ja tietopalveluja kirjastolain ja opetusministeriön kulloinkin voimassa olevien kirjastostrategioitten linjausten mukaisesti.

2. Sopimuksen osapuolet

Seutukirjaston ylläpitäjänä toimii Joensuun kaupunki ja muut sopimuskunnat ovat Outokummun kaupunki ja Enon, Kontiolahden, Liperin, Polvijärven ja Pyhäselän kunnat.

Seutukirjasto tuottaa kaikki sopimuskuntien kirjasto- ja tietopalvelut.

3. Tilat ja irtaimisto

Kuntien kirjastokiinteistöt ja –tilat säilyvät kuntien omistuksessa. Seutukirjasto (Joensuun kaupunki) saa käyttöoikeussopimuksella korvauksetta toimintaansa varten kirjasto- ja muut tarpeelliset tilat kunnilta. Selvitys kirjastoverkosta liitteenä (Liite 1).

Seutukirjaston käytössä olevien tilojen siivouksesta, valaistuksesta, lämmöstä, kiinteistöhuollosta, korjauksista ym. hoitomenoista ja ylläpidosta vastaa kustannuksellaan se kunta, jonka alueella tila sijaitsee.

Sopijakunnat luovuttavat omistuksessaan ja käytössään olevan kirjastojen irtaimiston vastikkeetta seutukirjaston omistukseen ja kirjastotoiminnan käyttöön. Luovutettavasta irtaimistosta tehdään erilliset luovutuskirjat.

Sopimuksen tultua voimaan irtaimiston hankinnat tekee seutukirjasto. Hankinnasta aiheutuvat kustannukset sisällytetään sopimuskuntien kesken kohdassa 5 mainituin perustein jaettaviin kustannuksiin.

Kirjastoautojen hallinta- ja omistusoikeus siirtyy seutukirjastolle. Kirjastoautojen kulut sisältyvät sopimuskuntien kesken kohdassa 5 mainituin perustein jaettaviin kustannuksiin.

4. Työntekijöiden ja viranhaltijoiden asema

Seutukirjaston aloittaessa toimintansa sopimuskuntien kirjastojen vakituinen henkilöstö siirtyy Joensuun kaupungin palvelukseen vanhoina työntekijöinä. Sopimuskunnat lakkauttavat ko. virat ja toimet ja vastaavasti Joensuun kaupunki perustaa tarvittavat virat ja toimet. Luettelo viroista ja toimista on liitteenä (Liite 2).

Nykyisten kirjastojen palveluksessa olevan henkilöstön kanssa käydään YT-neuvottelut, joissa määritellään henkilöstön palvelussuhteen ehdot heidän siirtyessään 1.1.2007 aloittavan seutukirjaston palvelukseen Joensuun kaupungin työntekijöiksi.

Määräaikaisten työntekijöiden työsuhteet jatkuvat sopimusten päättymiseen saakka. Niiden jatkamisesta päättää uusi ylläpitäjä.

Joensuun kaupunki ottaa vastattavakseen toiminnan aloittamisesta lukien palveluksessaan olevan henkilökunnan palkka- ja sosiaalikustannuksista sekä sellaisista työnantajan maksuista ja muista henkilökustannuksista, joista ovat säännökset siirtymähetken laissa, virka- ja työehtosopimuksissa sekä niitä täydentävissä sopimuksissa.

Edellä olevasta poiketen seutukirjaston palvelukseen tämän sopimuksen kohdan 4. perusteella siirtyneen henkilön jäädessä yksilölliselle varhaiseläkkeelle tai työkyvyttömyyseläkkeelle ennen 1.1.2012 Kuntien eläkevakuutuksen perimän varhaiseläkemaksun maksaa se sopimuskunta, josta henkilö on siirtynyt ylläpitäjäkunnan palvelukseen. Sopimuskunnat maksavat palveluksestaan siirtyvän henkilöstön lomapalkkavelan Joensuun kaupungille, joka vastaa niistä siirtymisajankohdan jälkeen.

Siirtymishetkellä noudatetaan viranhaltijasta annetun lain (304/2003) 25 §:n ja työsopimuslain (55/2001)1. luvun 10 §:n säännöksiä.

5. Toiminnan talous ja kustannusten jakaminen

Sopimuskunta maksaa seutukirjaston toiminnasta vuosittaisena maksuosuutena ylläpitäjäkunnalle eli Joensuun kaupungille asukaslukuun suhteutetun maksun, joka saadaan, kun Joensuun seutukirjaston – Pohjois-Karjalan maakuntakirjaston tilivuoden menoista vähennetään maakuntakirjastotoiminnan menot sekä seutukirjastotoiminnasta kertyneet tulot lukuun ottamatta Joensuun kaupungin kirjastotoimeen (myös maakuntakirjasto) saamaa valtionosuutta ja näin saatu seutukirjaston menojen ja tulojen erotus jaetaan sopimuskuntien yhteisellä tilikauden alussa olleella väestömäärällä, josta saatu osamäärä kerrotaan sopimuskunnan väestömäärällä.

Asiakkailta perittävistä maksuista (esim. myöhästymismaksut) päättää Joensuun kaupunki.

Talousarvion perusteella arvioituihin seutukirjaston menoihin maksaa sopimuskunta Joensuun kaupungille arvioidusta vuosittaisesta maksuosuudestaan ennakkona yhden kahdennentoista osan (1/12) kuukausittain kunkin kuukauden 13. päivään mennessä. Lopulliset maksuosuudet peritään taikka liikaa maksettu ennakko palautetaan viimeistään tilikautta seuraavan vuoden heinäkuussa Joensuun kaupungin valtuuston hyväksyttyä tilinpäätöksen.

Maksun viivästyessä peritään korkolain 4 § 3 momentin mukainen viivästyskorko.

Sopimuskunnilla on oikeus tarkistuttaa seutukirjastoa koskevat tilitykset ja saada tarpeelliset tiedot niiden perusteista.

Seutukirjaston perustamisesta syntyvät siirtymävaiheen menot, jotka muodostuvat Joensuun kaupungille, jaetaan Joensuun kaupungin ja sopimuskuntien kesken ko. kuntien asukasluvun mukaisessa suhteessa. Enon kunta huolehtii Jokunen - kirjastojärjestelmäyhteistyöryhmään liittymisestä aiheutuvista kustannuksista.

6. Kirjaston hallinto ja toiminta

Kirjaston hallinnosta määrätään Joensuun kaupungin hallintosäännössä ja sitä täydentävissä päätöksissä. Kirjaston hallinto- ja talousmalli laaditaan niin, että nykyisten kuntien kirjastot säilyvät edelleen talous- ja toimintayksikköinä, joista vastaavilta viran- tai toimenhaltijoilta edellytetään kunnan kirjasto- ja tietopalveluista vastaavan henkilön koulutusta (kirjastoasetus). Jos tätä periaatetta on myöhemmin tarkoituksenmukaista muuttaa, siitä sovitaan erikseen.

Kirjaston talous- ja toimintasuunnitelman laatii seutukirjaston johtaja yhteistyössä sopimuskuntien kirjastojen johtajien kanssa. Ennen seutukirjaston talous- ja toimintasuunnitelman hyväksymistä sopimuskunnilla on mahdollisuus esittää kannanottonsa talouden ja muun toiminnan osalta edellisen vuoden syyskuun loppuun mennessä.

Toiminnan laatua ja arviointia kehitetään sopimuskuntien yhteistyönä erillisen arviointisuunnitelman mukaan.

7. Sopimuksen voimassaoloaika ja irtisanomismenettely sekä kuntien liittyminen perustamisajankohdan jälkeen

Sopimus astuu voimaan 1.1. 2007 ja on voimassa toistaiseksi.

Jos sopimuskunta haluaa erota sopimuksen tarkoittamasta yhteistoiminnasta, se vastaa sopimuksen mukaisista kustannuksista sen kalenterivuoden loppuun, jonka aikana eroamisilmoitus on jätetty. Eroamisilmoitus on tehtävä Joensuun kaupungille maaliskuun loppuun mennessä sen kalenterivuoden aikana, jonka lopusta sopimuskunta aikoo erota.

Uusien kuntien ottamisesta sopimuksen piiriin päättävät sopimuskuntien valtuustot. Jos joku kunta haluaa liittyä sopimuksen piiriin perustamisajankohdan jälkeen ja se hyväksytään yhteistoiminnan piiriin, päätetään erikseen siltä perittävistä liittymiskustannuksista.

8. Eroavalle sopimuskunnalle siirtyvä henkilöstö ja irtaimisto

Tämän seutukirjastoa koskevan sopimuksen irtisanonut sopimuskunta sitoutuu sopimuksen päättymisajankohdasta lukien palkkaamaan palvelukseensa vanhoina työntekijöinä ne seutukirjaston Joensuun kaupungin palveluksessa olevat vakituiset viran- ja toimenhaltijat, joiden pääasiallinen työpaikka sijaitsee sopimuksen irtisanoneen sopimuskunnan alueella.

Eroavalle sopimuskunnalle Joensuun kaupunki luovuttaa vastikkeetta sen osan seutukirjaston irtaimistosta (kalusteet, kirjastoaineisto, koneet, laitteet ja autot), joka sijaitsee sopimuksen päättymisajankohtana eroavan sopimuskunnan alueella olevissa toimipisteissä.

9. Sopimuksesta aiheutuvien ristiriitojen ratkaiseminen

Sopimuksesta aiheutuvat ristiriidat pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan sopimuskuntien keskeisillä neuvotteluilla. Erimielisyydet käsitellään hallinto-oikeudessa hallintolainkäyttölain mukaisesti.

Tätä sopimusta on tehty seitsemän (7) samansisältöistä kappaletta, yksi kullekin sopijakunnalle.

Joensuussa . päivänä kuuta 200

Joensuun kaupunki

Enon kunta

Kontiolahden kunta

Liperin kunta

Outokummun kunta

Polvijärven kunta

Pyhäselän kunta

PERUSTELUT

Yleisperustelut

Työryhmän tavoitteena on ollut luoda sopimusehdotus, jonka perusteella seudullisen kirjaston toiminta voisi käynnistyä 1.1.2007.

Työryhmä on keskustellut seutukirjaston eduista ja haitoista - niistä syistä, miksi seutukirjasto olisi parempi ratkaisu kuin itsenäiset kunnankirjastot. Tällä hetkellä Joensuun seudun kirjastojen asiakkaat ovat valinneet seutukirjaston. Asiakkaat eivät pitäydy vain oman asuinkuntansa kirjaston asiakkaina, vaan he asioivat myös maakuntakirjaston laajempien kokoelmien houkuttelemina Joensuun kaupunginkirjastossa, he asioivat työssäkäyntipaikkakuntansa kirjastossa, he asioivat naapurikunnan kirjastoautossa, koska sen pysäkki on lähempänä kuin oman kunnan kirjastoauton. Joensuun kaupunginkirjastoa käyttää noin 11 000 asiakasta, joiden kotikunta on jokin muu seudun kunnista.

Joensuun seudun kirjastojen yhteistyö on tiivistä. Atk-yhteistyötä yhteisen kirjastojärjestelmän kautta on tehty vuodesta 1991 alkaen Jokunen -nimen alla. Vuoden 2005 aikana kimppa Jokunen laajeni Joensuulla ja Liperillä. Tämän jälkeen vain Enon kirjasto on järjestelmäyhteistyön ulkopuolella. Kirjastoaineistoja (kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet, kirjastomuovit) on kilpailutettu yhdessä hankintarenkaana. Näihin hankintarenkaisiin kuuluu useita muitakin kirjastoja seudun ulkopuolelta. Seudun kirjastot ovat suorittaneet yhteisiä projekteja. Tällä hetkellä Kontiolahden kirjasto hallinnoi projektia, jonka tavoitteena on Jokunen -kirjastojen yhteisen aineistotietokannan ”siivoaminen” turhista ja päällekkäisistä tietueista. Kirjastot ovat myös suunnittelemassa yhteistä koulutuspäivää kirjastojen henkilökunnille. Hallinnollisesti yhteinen kirjasto tuntuu luontevalta jatkolta tälle tiiviille yhteistyölle. Tiivistelmä Kaisu Kärnän seutukirjaston perusselvityksestä liitteenä (Liite 8).

Seudullinen kirjastoratkaisu tuo mukanaan toiminnallisia etuja:

1. Yhteinen hankintapolitiikka

Yhteinen kirjastojärjestelmä, yhteinen aineistotietokanta tuo jo nyt eri kirjastojen aineistot yhdellä haulla asiakkaan tarkasteltavaksi, tällöin siinä korostuvat eri kirjastojen tekemät valinnat. Seutukirjaston myötä kirjaston kokoelmaa kehitettäisiin yhtenä kokonaisuutena, turhien päällekkäisten kappaleiden hankinnalta vältytään. Lisäksi kalliita aineistoja, kuten dvd- ja cd-rom -levyjä hankittaisiin keskitetysti ja niitä kierrätettäisiin koko seutukirjaston alueella. Verkkoaineistojen hankinta on kirjastoille kallista ja niiden hankinta vaatii erityisosaamista, jota pienissä kirjastoissa ei yleensä ole. Seutukirjaston myötä

verkkoaineistojen hankinta tulee myös pienille kirjastoille mahdolliseksi ja usein niiden hinnoittelu on edullisempaa isommalle asukasryhmälle kuin usealle pienelle. Yhteisellä hankintapolitiikalla voidaan turvata kirjastolain vaatimus uusiutuvasta kirjastoaineistosta paremmin kuin pienenä itsenäisenä kirjastona. Lisäksi tilausten keskittämällä saavutetaan työnsäästöä.

2. *Kuljetusjärjestelmä*

Keskitetyn hankintapolitiikan ja aineiston kierrättämisen edut saavutetaan vain toimivan kuljetusjärjestelmän avulla. Kuljetusjärjestelmän myötä asiakkaiden on mahdollista palauttaa aineisto haluamaansa kirjastoon, eikä vain sinne, josta hän on aineiston lainannut.

3. *Kirjastoautotoiminta*

Selvitys kirjastoautotoiminnan yhteistyömahdollisuuksista Joensuun seutukunnalla ja sen lähialueilla (Liite 3) osoittaa selvästi, että kuntarajat ylittävällä tarkastelulla voidaan palvelu tuottaa tehokkaammin.

4. *Varastointi*

Aineiston varastoinnista voidaan laatia yhteinen suunnitelma.

5. *Henkilöstön erikoistuminen*

Pieni kirjasto tarjoaa rajalliset mahdollisuudet henkilökunnalleen erikoistua johonkin kirjasto- ja tietopalvelutoiminnan erikoisalaan. Seutukirjaston myötä ammatillinen erikoistuminen mahdollistuu.

6. *Ammatillinen tuki ja koulutukset*

Tämän päivän nopeasti kehittyvässä informaatioyhteiskunnassa kirjastot ovat alituisessa muutospaineessa. Eri alojen kehitystä on vaikea seurata pienessä kirjastossa. Seudun muille kirjastoille toimiminen yhdessä ison kirjaston kanssa antaa paremman väylän seurata muutoksia. Isompana kokonaisuutena myös koulutusten järjestäminen edullisesti sisäisenä koulutuksena on mahdollista.

7. *Informaatioteknologia*

Kirjastot ovat riippuvaisia tehokkaista tiedonsiirtomenetelmistä. Kirjastojärjestelmät ovat monimutkaisia ja niiden pääkäyttäjänä toiminen vaatii suurta ammattitaitoa. IT -ratkaisut ja niihin liittyvät sopimukset on taloudellista tehdä mahdollisimman isona ryhmänä.

8. *Yhteiset säännöt ja maksut*

Yhteisillä säännöillä ja maksuilla alueen asukkaat ovat tasavertaisessa asemassa riippumatta siitä, minkä kunnan alueella he asuvat.

9. *Yhteiset projektit*

Projektityöskentely ja niiden hallinnointi vaatii erityisosaamista ja resursseja, joita ei välttämättä ole kaikissa kirjastoissa.

10. *Yhteiset pienhankinnat*

Yhteishankinnat voidaan ulottaa myös pienempiin hankintoihin kuten kirjastokortteihin, nidetarroihin.

Seutukirjaston toiminnan ongelmakohdat:

1. Uuden toimintakulttuurin omaksuminen

Pieni kirjasto on toimintaympäristönä usein joustavampi kuin iso. Sopeutuminen toimimaan osana isoa kirjasto-organisaatiota saattaa aiheuttaa ongelmia pienten kirjastojen henkilökunnalle. Muutosvaihe tulee vaatimaan erityishuomiota.

2. Pitkät välimatkat

Kirjastojen väliset etäisyydet ovat pitkiä, mikä haittaa erityisesti henkilöstön joustavaa liikkuvuutta eri toimipisteiden välillä. Aineistojen ja henkilökunnan liikkumiseen joudutaan resursoimaan.

Kirjastolaki

Kirjastolain 2 §:n mukaan yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön **yhtäläisiä** mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kirjastotoiminnan tavoitteena on edistää myös virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä.

3 §:n mukaan kunnan tehtävänä on tässä laissa tarkoitettujen kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen. Kunta voi järjestää kirjasto- ja tietopalvelut itse taikka osittain tai kokonaan yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai muulla tavoin. Kunta vastaa siitä, että palvelut ovat tämän lain mukaisia. Asiakkaiden käytössä tulee olla kirjasto- ja tietopalvelualan henkilöstöä sekä uusiutuva kirjastoaineisto ja –välineistö.

Kirjaston omien kokoelmien käyttö kirjastossa ja niiden lainaus on maksutonta (5 §).

Kirjastolaki velvoittaa 6 §:ssä kuntaa arvioimaan järjestämäänsä kirjasto- ja tietopalvelua.

Kirjastolaitoksessa tulee olla riittävä määrä kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusta saanutta ja muuta henkilöstöä (8 §). Kirjastoasetuksen 4 §:n mukaan kunnan kirjasto- ja tietopalveluista vastaavalta henkilöltä vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettu vähintään 35 opintoviikon laajuiset kirjasto- ja informaatioalan aine- tai ammatilliset opinnot.

Kirjastostrategiat

Toimintaa tulee kehittää vallitsevien valtakunnallisten kirjastopoliittisten linjausten mukaan. Opetusministeriön linjaus on kirjattuna Kirjastostrategia 2010 - Tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka –julkaisuun (<http://www.minedu.fi/julkaisut/kulttuuri/2003/opm01/tiivistelma.html>).

Valtakunnallisen kirjastostrategian lisäksi on tarkoituksenmukaista, että seudun kirjastojen johtajat laativat ennen seutukirjaston toiminnan alkamista seutukirjastostrategian. Seutukirjastostrategia toteutetaan BSC -menetelmää käyttäen ja samalla saadaan tasapainotettu tulokortti, jonka avulla seutukirjaston toimintaa voidaan arvioida. Seutukirjaston toimintaa tulee arvioida huolella. Seutukirjastostrategia tarkistetaan vuosittain. Seutukirjasto tulee olemaan ensimmäinen laatuaan, joten sen toimintamallia ei voida tässä vaiheessa määritellä tyhjentävästi, vaan siihen tulee suhtautua joustavana ja tehokkaasti uusiutuviin olosuhteisiin reagoivana tapana järjestää kirjasto- ja tietopalvelut seudulla.

Kunta- ja palvelurakenneuudistus

Suomen Kirjastoseura on kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta antamassaan lausunnossa (Liite 4) nähnyt, että palvelujen järjestämisestä vastaavien hallinnollisten alueiden tulee olla riittävän suuria, jotta ne pystyvät tuottamaan monipuoliset ja ajanmukaiset kirjasto- ja tietopalvelut. Seudullisen/alueellisen kirjastolaitoksen tuottamat palvelut tukevat lähikirjastoja ja täydentävät valtakunnallisesti tuotettuja verkkopalveluja.

Seutukirjastotyöryhmä näkee, että esitetty Joensuun Seutukirjaston perustaminen voidaan toteuttaa 1.1.2007 riippumatta siitä, mitä muutoksia kunta- ja palvelurakenneuudistus toteutuessaan tuo tullessaan.

Kirjastokiinteistöjen omistus ja ylläpito kunnilla

Kuntien kirjastokiinteistöt ja –tilat säilyvät kuntien omistuksessa. Työryhmä on ehdotuksessaan lähtenyt siitä, että Seutukirjasto saa korvauksetta toimintaansa kirjasto- ja muut tarpeelliset tilat kunnilta ja että kukin kunta myös kustannuksellaan vastaa kuntansa alueella olevien tilojen ylläpitoon liittyvistä kuluista kuten siivouksesta, valaistuksesta, lämmöstä, kiinteistöhuollosta, korjauksista ym. hoitomenoista siten, ettei kyseisiä kustannuksia lasketa seutukirjaston kustannuksiin.

Esitystään Seutukirjastotyöryhmä perustelee sillä, että kuntien käytännöt kiinteistöjen ylläpitokulujen vyöryttämisessä (hoitovuokrat) ja pääomavuokran määrittämisessä ovat erilaisia.

Seutukirjastotyöryhmä teetätti Trellum Consulting Oy:llä selvityksen kuntien kirjastojen pääoma-arvojen määrittämiseksi samoilla perusteilla kuin Joensuun kaupunki on ne kyseisellä yhtiöllä omista kiinteistöistään toteuttanut (Liite 5). Kaupungin periaatteen mukaan kuntien kirjastojen kiinteistöjen pääomavuokra määritellään laskemalla 6 %:n korko tekniselle arvolle lisäämällä siihen maa-alueen vuokra. Liitteenä kirjastokiinteistöille määritellyt vuokrat Joensuun ja muiden kuntien osalta (Liite 6).

Selvityksen mukaisilla yhtenevillä perusteilla laskettuna kiinteistöjen hoito- ja pääomakustannukset olisivat lisänneet 40 % seutukirjaston toiminnan kustannuksia ilman, että sillä olisi ollut merkitystä varsinaisen seutukirjastotoiminnan sisältöön. Samalla kyseiset kustannukset olisivat varsin vahvasti vaikuttaneet kuntien maksuosuuksien määräytymiseen ja kustannusten keskinäiseen jakoon. Työryhmä ei nähnyt tätä seikkaa perusteltuna yhteistyön kannalta. Näin ollen kukin kunta voi jatkossakin toteuttaa kirjastokiinteistön rakentamisen ja kunnon sekä tilojen laajuuden ja määrän suhteen niitä ratkaisuja, joita näkee tarpeelliseksi, ilman, että muut yhteistyökunnat joutuvat osalliseksi kustannuksista.

Irtaimisto Seutukirjaston omaisuudeksi

Kirjastojen irtaimisto muodostuu kalusteista, kirjastoaineistosta ja koneista ja laitteista. Irtaimisto on pääsääntöisesti vain kirjastotoimintaan soveltuvaa. Seutukirjaston perustamisenkin jälkeen hankittava kirjastoaineisto osoitetaan aina jonkin tietyn toimipisteen omaksi, täten sopimuksen mahdollisesti rautessa myös seutukirjaston aikana hankitusta kirjastoaineistosta voidaan osoittaa osa irtautuvan kirjaston omaksi.

Joillakin kunnilla on vähäisessä määrin taseessa arvoja kirjastoirtaimistolle, jotka poistamattoman arvon osalta kirjautuvat kertapoistoilla kyseisen kunnan tappioksi. Merkittävin kirjaston omaisuuserä, kirjastoaineisto, kirjautuu hankintavuoden kuluksi, joten näiltä osin ei lisäpoistoja kerry.

Työntekijöiden ja viranhaltijoiden asema

Asia sovitaan yksityiskohdissaan em. YT-neuvotteluissa.

Eläkemaksujen osalta Kuntien eläkevakuutus on suosittanut kolmen vuoden siirtymäaikaa. Tässä esitetään kuitenkin viittä vuotta, koska se on ylläpitäjäkunnan mahdollisten kustannusten kannalta kohtuullista.

Toiminnan talous ja kustannusten jakaminen

Asukaslukuperusteisiin yksikköhintoihin perustuvat valtionosuudet menevät nykyisen lainsäädännön mukaan peruskunnille. Valtionosuuslainsäädäntö muuttui 1.1.2006 alkaen ja sen jälkeen on vain yksi yksikköhinta. Yksikköhinta perustuu kirjastojen todellisiin kustannuksiin, joiden keskiarvo se on.

Joensuun kaupunginkirjasto toimii myös Pohjois-Karjalan maakuntakirjastona ja tähän tehtävään myönnetään erillinen korotus valtionosuuteen. Tämä näkyy erillisenä tulona kaupunginkirjaston talousarviossa ja se osuus tulee pitää erillään kaupunginkirjaston toimintaan menevistä varoista.

Työryhmä päätyi suositamaan asukaslukukohtaista maksuperustetta. Kirjastopalvelun kaltaisen lakisääteisen peruspalvelun ollessa kyseessä selkeä asukaslukuun perustuva maksuosuus on yksinkertainen. Kirjasto- ja tietopalveluja käyttää jossain määrin 60-70 % alueen asukkaista ja nämä asiakkaat käyttävät kirjastoja kuntarajoista välittämättä. Kirjastotoiminta on peruspalvelu, jonka seudullinen kehittäminen edellyttää sen vuoksi samaa kuntakohtaista asukaslukuperusteista resursointia. Tämän tarkoitus on taata lähipalvelun tasapuolinen kehittäminen eri puolilla seutukirjastoa. Kirjastotoiminnan kohtuullisen perusresursoinnin turvaaminen on perusteltua myös tietoyhteiskunnan ja sen käyttömahdollisuuksien tasa-arvoisuuden näkökulmasta ja myös siitä näkökulmasta, että koulujen ja kirjaston yhteistyön merkitys kasvaa ja tiiviillä yhteistoiminnalla voidaan myös vaikuttaa kokonaisresursointiin alentavasti. Toiminnan peruspalveluluonne erottaa kirjastotoiminnan ja esim. kansalaisopistotoiminnan eri luonteisiksi toiminnoiksi.

Työryhmä on tarkastellut myös suoriteperusteista kustannusten jakoa. Suoritteina voisivat aluksi olla lainaukset ja kirjastoautotunnit. Suoriteperusteiseen kustannustenjakoon ei kuitenkaan ole tällä hetkellä käytettävissä esim. sellaisia tilastotietoja, jotta sen vaikutuksia voitaisiin arvioida kuntien väliseen kustannustenjakoon. Myöskään käytössä olevat ohjelmistot eivät ilman muutoksia tuota tarvittavaa tietoa.

Siirtymä kautena muodostuu lähinnä Joensuun kaupungille ylimääräisiä kuluja, arviolta 10 000 euroa, jotka jaetaan sopimuskunnille asukasluvun mukaan.

Työryhmä on tuottanut laskelmia seutukirjaston arvioiduista vaikutuksista kuntien talouteen. Seutukirjaston perustamiseen ei liity varsinaisesti merkittävien taloudellisten säästöjen hankkiminen, sillä seudun monet kunnat käyttävät jo tällä hetkellä valtionosuuskustannusperustetta

vähemmän rahaa kirjastotoimeen. Päällekkäisyyksien purkamisen, toiminnan tehostumisen ym. seikkojen on arvioitu tuottavan kuitenkin noin 100.000-150.000 euron säästön.

Kirjaston hallinto ja toiminta

Hallintomalli on ensisijaisesti ylläpitäjäkunnan päätettävä asia. Hallintomallissa on perusteltua säilyttää nykyisen kuntajaon mukainen toiminnallinen ja taloudellinen yksikköjako, joka turvaa paikallisen asiantuntemuksen käytön. Toiminnallisen ja taloudellisen yksikköjaon säilyttäminen on kirjastotoiminnan kannalta selkeä ratkaisu.

Jos toiminnan kehittäminen myöhemmin nostaa esille muutostarpeita, siitä on sovittava erikseen. Perusperiaate ei tarkoita myöskään sitä, etteikö voitaisi muodostaa koko aluetta koskevia talousyksiköitä, kuten esimerkiksi kirjastoautotoiminta tai tietojärjestelmätoiminnot.

Seutukirjaston toiminta ei myöskään saa olla esteenä suunniteltaessa maakunnallista tai valtakunnallista kirjasto- ja tietopalvelutoimintaan liittyvää yhteistyötä. Samoin seudun kirjastojen Jokunen -kirjastojärjestelmäyhteistyö voi laajentua seudun ulkopuolelle. Tällä hetkelläkin Jokunen -kirjastoihin kuuluu Juuan kirjasto.

Tällä sopimuksella ei ole tarkoituksenmukaista betonoida toimintaa tietylle tasolle, joka sitoudutaan säilyttämään, koska tällöin reagoiminen olosuhteiden muuttumiseen jää heikoksi ja saattaa muodostaa esteen toiminnan taloudelliselle ja laadulliselle kehittämiselle.

Tarkoituksenmukaista sen sijaan on kirjasto- ja tietopalvelutoiminnan palvelutason määrittäminen ja kuvata rahoituksen muutoksen merkitys palvelutasolle toimintasuunnitelmaa tarkennettaessa. Palvelutason määrittelevät kirjastojen johtajat yhdessä. Tämä määrittely lähtee liikkeelle ensisijaisesti määrällisistä mittareista, kuten aukiolotunnit, henkilötyövuodet, aineistonhankinta. Kuvaus kirjastojen palvelutasosta on liitteenä (Liite 7).